

P+
SPECIAL
Jaargang 15
week 4 | 2017

Onder regie van IDH

De grote sojadoorbraak

Verantwoorde grondstoffen uit Brazilië

Nederlandse koeien vechten om elkaars brokjes met soja. Dat is nu nog een probleem, maar straks niet meer. Door een afspraak onder regie van het Initiatief Duurzame Handel (IDH) met Braziliaanse sojatelers stopt de ontbossing. Miljoenen hectaren gedegradeerde landbouwgrond worden hersteld voor het telen van soja. Daarna is krachtvoer niet alleen smakelijk, maar ook verantwoord.

Afspraak over stop op ontbossing in Brazilië

De grote sojadoorbraak

De hoeveelheid verantwoorde soja groeit maar langzaam. Het aanbod is te klein, zeggen de veevoederfabrikanten. Onzin, stellen critici, de vraag laat het afweten. De Braziliaanse deelstaat Mato Grosso – de sojaschuur van de wereld – en het Initiatief Duurzame Handel (IDH) hebben een afspraak die de keten weer aan de praat moet krijgen. Dit Memorandum of Understanding (MoU) is een doorbraak, zo stellen betrokkenen.

De zwartbonte melkkoeien van boer Henk Scheele zijn dol op de krachtvoerkorrels die hij voor ze op de grond uitstrooit. Het krachtvoer bestaat voor 12 procent uit soja. Ze strekken hun nekken tot het uiterste en krullen hun lange tongen om zoveel mogelijk krachtvoer van de anderen tot zich te nemen, om daarna pas aan hun eigen portie te beginnen. 's Zomers lopen de dames buiten, 's winters staan ze vast in de traditionele grupstal, iedere koe in een eigen box. Scheele runt samen met zijn vrouw een gemengd bedrijf in 's Graven-deel, een dorp in de Hoeksche Waard. Het akkerbouwdeel is bovengemiddeld groot, de veehouderij met 25 melkkoeien noemt Scheele klein. "Je komt pas kijken bij 80 koeien." Scheele compenseerde deze schaal door met collega-landbouwers van hun aardappelen op de boerderij chips te gaan bakken, als 'Hoeksche Chips' te vinden in menig supermarkt en groothandel. Soja voor het Europese veevoer vindt Scheele geen gewenste strategie. "We halen mineralen uit Brazilië en Argentinië weg, waarmee we hier een overschot produceren in de vorm van mest." Zijn ideaal, regionale alternatieven, ziet hij echter nog niet een twee drie verwezenlijkt worden. Daarvoor zijn de hoeveelheden soja

die de Nederlandse veehouderij verbruikt te groot. "Peulvruchten en sojabonen uit eigen streek zijn op zichzelf prima, en de akkerbouwer in mij schreeuwt om een verbod op soja uit Zuid-Amerika. Maar dat zou de voerprijs zodanig verhogen, dat de veehouder in mij 'hoho' zegt. Om uit te kunnen zou de melkprijs dan omhoog moeten." De teelt van de eiwit- en aminozuurrijke wonderboon soja kent behalve de scheve mineralenbalans nog een andere schaduwzijde. De oprukkende soja-teelt leidt met name in de Cerrado, de savanne in centraal-Brazilië die een vijfde van het land bestrijkt, tot grootschalige ontbossing. Daarbij komen grote hoeveelheden broeikasgassen vrij. Al ruim tien jaar worden pogingen ondernomen de sojateelt te verduurzamen, maar 'verantwoorde soja' komt nog niet goed van de grond. Het Initiatief Duurzame Handel heeft samen met de Europese organisatie van veevoederfabrikanten FEFAC de handen ineengeslagen met Braziliaanse sojaproductanten in de deelstaat Mato Grosso om een doorbraak te forceren. Critici vinden dat de lat te laag ligt.

Een ambitieuze poging tot verduurzaming van de sojateelt was de Round Table on Responsible Soy (RTRS), opgericht in 2005.

"Het aandeel verantwoorde RTRS-soja is nu minder dan 1 procent van de totale productie"

Kippen eten veel meer soja dan koeien, weet boer Henk Scheele: "De akkerbouwer in mij schreeuwt om een verbod op soja uit Zuid-Amerika. Maar dat zou de voerprijs zodanig verhogen, dat de veehouder in mij 'hoho' zegt."

Trekkers van het eerste uur waren onder meer het Wereld Natuur Fonds, Solidaridad, het toenmalige productschap MVO en de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie (Nevedi). Die grote Nederlandse betrokkenheid ligt voor de hand, omdat Rotterdam en Amsterdam belangrijke Europese importeurs zijn. Het idee was dat juist Nederland daarom een ferme slinger kon geven aan het verduurzamen van de internationale sojaketen. Maar verantwoorde RTRS-soja blijft een moeizaam verhaal. De cijfers spreken voor zichzelf. Wereldwijd bedroeg de sojaproductie in 2016 ongeveer 313 miljoen ton. Daarvan was iets minder dan drie miljoen ton gecertificeerd volgens de RTRS-standaard. Ofwel: minder dan 1 procent van de totale productie. Nederland importeerde vorig jaar circa 600 duizend ton RTRS-soja, op een totale soja-import van circa acht miljoen ton. De Nederlandse veehouderij gebruikte daarvan 1,8 miljoen ton, de rest werd geëxporteerd, vooral naar België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Dat betekent dat een derde van het Nederlandse sojaverbruik voldoet aan de RTRS-standaard. Tot 2011 leek het nog de goede kant op te gaan. Een groot aantal organisaties in de Nederlandse sojaketen ondertekenden toen een intentie-

verklaring om in vier jaar over te schakelen op 100 procent verantwoorde soja. Naast de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie (Nevedi) zetten onder meer het Initiatief Duurzame Handel (IDH), de zuivelindustrie, een aantal supermarktketens, organisaties van vlees- en eierproducenten en maatschappelijke organisaties hun handtekening onder die verklaring. Toch kwam de klad in deze afspraak. Bepaalde afnemers, waaronder de vlees- en eierindustrie, bleken niet bereid meer te betalen voor verantwoorde soja, omdat de financiering via de productschappen wegviel – die werden namelijk opgeheven. Bovendien bleef marktvraag buiten Nederland achterwege. Wie het wel goed doen zijn de Nederlandse zuivel- en de retailsector, die volledig zijn overgestapt op verantwoorde soja. Zuivelcoöperatie FrieslandCampina bijvoorbeeld schrijft verantwoorde RTRS-soja voor, weet boer Henk Scheele. "De leden beslissen samen dat ze duurzaam gaan telen. Om na te gaan of we dat doen, is er een puntensysteem ontwikkeld, dat onafhankelijk wordt gecontroleerd en steeds verder wordt opgeschroefd. Dat is heel goed. Als individuele boer krijg je zoiets niet voor elkaar. FrieslandCampina is ons bedrijf en ik ben een echte coöperatieman. Als de dier-

Wat staat er in het Memorandum of Understanding?

Grote Braziliaanse sojaproductanten en Europese soja-inkopers hebben hun handtekening gezet onder een gezamenlijk actieplan voor de productie van en handel in verantwoorde soja. Dit Memorandum of Understanding (MoU) werd op 19 januari ondertekend in Lissabon. Het is de kroon op het werk van FEFAC (European Feed Manufacturers' Federation) en IDH. Het akkoord tussen Aprosoja (organisatie van sojaproductanten in Mato Grosso), Abiove (Braziliaanse sojahandelaren), FEFAC, Fediol (Europese plantaardige olie- en eiwitindustrie) en IDH is een ondersteuning van de Braziliaanse boswetgeving: het beoogt natuurlijke leefgebieden te beschermen door het bevorderen van duurzame landbouwmethoden en het herstellen van gedegradeerde landbouwgronden. Tijdens de internationale persconferentie op internet ontkenden de voorzitters van Aprosoja en Abiove verrassend genoeg stellig enig verband tussen de teelt van soja en ontbossing. Volgens voorzitter Endrigo Dalcin van Aprosoja is de ontbossing volledig onder controle en ondersteunen zijn leden volmondig de boswetgeving. Hij gaf kleine settlers de schuld van de ontbossing, Brazilianen die voor eigen landbouw een stukje regenwoud afbranden. "Dat is nogal zwart-wit gesteld", zegt Daan de Wit van IDH later. Het antwoord van Dalcin demonstreert volgens hem "hoe moeilijk ons werk is." Volgens De Wit voldoen nog veel sojaboeren niet aan de wettelijke verplichting om een percentage van het bos te laten staan op hun land. "Wat nu anders is, is dat voor het eerst kopers en producenten het er samen over eens zijn wat er moet gebeuren, en dat samen willen bewerkstelligen. Anders gezegd: de markt gaat de inspanningen van Brazilië waarderen en versnellen om aan de boswet te voldoen." Is dit akkoord de grote doorbraak richting verantwoorde soja? De Wit: "Ja, dat hopen wij natuurlijk. We denken dat als je de veeteelt intensiveert en soja duurzam(er) gaat produceren, je een groot deel van het ontbossingsverhaal oplost. Dit is de eerste stap in die richting." In het officiële persbericht van de partijen wordt dit 'Joint Action Plan' het 'eerste private werkplan ooit' genoemd tussen Braziliaanse producenten en Europese gebruikers van sojaproducten.

Sojabonen, ook wel sojakorrels genoemd

Henk Flipsen van de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie (Nevedi): "We praten weer met Brazilië en je mag stellen dat daarmee een heldendaad is verricht."

voederfabrikanten van wie ik afneem geen RTRS-soja leveren, mag ik geen melk meer leveren aan de coöperatie."

Maar de sojawereld is groter dan Nederland – veel groter. Nederland is dan wel de tweede grootste soja-importeur ter wereld, de grootste is China, met 60 miljoen ton per jaar. Vanuit globaal perspectief stellen de RTRS-volumes nog weinig voor.

De meeste eindafnemers van soja zijn niet bereid meer te betalen voor RTRS-soja, of weten niet eens dat het bestaat. Een aantal grote Braziliaanse producenten vindt de RTRS-criteria te streng, en daardoor te duur. De ontbossingsbepaling in de RTRS-standaard is de steen des aanstoots. Die stelt dat er geen soja-teelt mag plaatsvinden ten koste van een *native forest*. Een *native forest* wordt nogal technisch gedefinieerd als een gebied met inheemse vegetatie van 1 hectare of meer, met een kroonbedekkingsgraad van meer dan 35 procent en waar ten minste 10 bomen per hectare 10 meter lang zijn (of in staat zijn op die bodem zo lang te worden). Voor de Braziliaanse brancheorganisaties was dit een onverteerbaar criterium in de RTRS-richtlijn. Zij zagen het als een belemmering om het soja-areaal uit te breiden, met name in de deelstaat Mato Grosso, de 'sojaschuur' van de wereld. Het criterium klemde des te meer omdat de Braziliaanse boswet minder streng is dan

RTRS. Het gevolg was dat de grote Braziliaanse leden RTRS in 2009 opstapten en hun kaarten op hun eigen programma Soja Plus zetten. "Het was een groot probleem dat de Brazilianen niet meededen", zegt Lucian Peppelenbos, directeur *Learning and Innovation* van het Initiatief Duurzame Handel en binnen die organisatie verantwoordelijk voor het soja-programma. "We zijn gaan nadenken hoe we een brug kunnen slaan naar de Braziliaanse industrie, die zich ingraaft in zijn eigen Soja Plus-programma."

Die brug is inmiddels geslagen, in de vorm van de *Soy Sourcing Guidelines* (SSG), opgesteld onder leiding van de Europese belangenorganisatie van voederfabrikanten FEFAC en daarbij geholpen door IDH. SSG is een benchmarksysteem om inkopers van soja inzicht te geven in – inmiddels 15 – bestaande initiatieven voor verantwoorde soja en deze op waarde te kunnen schatten. SSG wordt onafhankelijk verifieerd, al wijst Sandra Mulder, sojaspecialist van het Wereld Natuur Fonds, erop dat ze die controle onvoldoende vindt. Samen produceren deze initiatieven een volume van minimaal 10 miljoen ton, aanzienlijk meer dan het RTRS-volume. Henk Flipsen, directeur van Nevedi, de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie: "Dit is een poging de producenten, de makers van sojaschroot (*crush*) en traders bij elkaar te krijgen en de keten op gang te

brennen. We praten weer met Brazilië en je mag stellen dat FEFAC een heldendaad heeft verricht." Alle soja die de Nederlandse diervoederbedrijven gebruiken, voldoet volgens Flipsen aan de SSG-normen. Onlangs werd de samenwerking tussen Europa en Brazilië bezegeld met de ondertekening van een *Memorandum of Understanding* tussen de FEFAC, IDH en de grote Braziliaanse soja-organisaties. Voor IDH blijft RTRS 'de horizon', zegt Peppelenbos. "Soja Plus is een startpunt. We schieten er niets mee op oorlog te voeren over het beste schema. Soja Plus laat zich nu benchmarken volgens de SSG, waardoor het strikter zal worden op milieugebied en transparanter. Dat is ook gebeurd met andere standaarden die zijn gebenchmarkt." Het dispuut over ontbossing is daarmee niet de wereld uit. De *Soy Sourcing Guidelines* zijn volgens een aantal Nederlandse en Zuid-Amerikaanse maatschappelijke organisaties te slap. De SSG staan illegale ontbossing voor het aanleggen van soja-akkers niet toe. Volgens Sandra Mulder van het WNF heeft deze bepaling weinig om het lijf. "Bedrijven hoeven alleen te voldoen aan de wet en dat moesten ze sowieso al. De ontbossing ten behoeve van soja die plaatsvindt in de *Cerrado* is volkomen legaal en gaat gewoon door. Ontbossing stapsgewijs stoppen, zoals FEFAC met de *Soy Sourcing Guidelines* beoogt, kan niet. Als het bos weg is, blijft het weg. Legaliteit is prima, zeker als er al

Waar blijft al dat sojameel?

Robert Hoste van de Wageningen Universiteit heeft in opdracht van IDH voor tien Europese landen in kaart gebracht hoeveel sojameel in het mengvoer zit. Hij keek naar vier dieren: varkens, slachtkuikens, leghennen en melkvee. Sojameel in Nederlands diervoeder:

Varkens: 8 procent
Melkkoeien: 12 procent
Leghennen: 15 procent
Vleespluimvee: 26 procent

Robert Hoste heeft ook op een rijtje gezet wat onze sojavoetafdruk is. Die wordt uitgedrukt in het aantal grammen soja dat de productie van een kilo vlees of melk in de winkel heeft gekost. Het is dus de soja die de dieren eerst aten om daarna producten te leveren.

Melk: 26,3 gram
Varkensvlees: 354 gram
Eieren: 360 gram
Vleespluimvee: 755 gram

De totale Nederlandse consumptie van sojameel voor deze vier dierproducten samen is 675.000 ton. Dat komt neer op 40 kilo per hoofd van de bevolking. Nederlanders zijn in dit opzicht 'middenmoters' in de rest van Europa.

Zweden 25 kilo
Verenigd Koninkrijk 38 kilo
België 39 kilo
Frankrijk 39 kilo
Nederland 40 kilo
Ierland 44 kilo
Duitsland 46 kilo
Italië 53 kilo
Spanje 60 kilo
Denemarken 68 kilo

"We schieten er niets mee op oorlog te voeren over het beste schema"

ontbost is en bos dat illegaal is gekapt moet worden hersteld. Maar het is onvoldoende om 'FEFAC-soja' verantwoorde soja te kunnen noemen."

Peppelenbos van IDH ziet dat anders. De Braziliaanse boswetgeving (*Código Florestal*) bepaalt dat landgebruikers in de *Cerrado* een deel van het bos moeten laten staan, of herstellen als het weg is. De grote sojaboeren hebben hun zaakjes al op orde. "De uitdaging zit bij de middelgrote boeren, die voor onze begrippen overigens ook heel groot zijn. De boswetgeving is daarbij een handig instrument. Het klopt dat Brazilië de *Código Florestal* nooit heeft gehandhaafd, maar wij gaan samen met anderen laten zien dat je die wél kunt handhaven en dat dat goed is voor de business."

In Mato Grosso gaat IDH met een brede coalitie van overheid, de sojasector en maatschappelijke organisaties werken aan de uitvoering van een ambitieus *zero (net) deforestation* plan. Dat is geen synoniem voor een totaal verbod op boskap, maar betekent juist dat omzetten van bos in landbouwgrond in bijzondere gevallen geoorloofd is, mits dat die kap wordt gecompenseerd. Het plan werd gepresenteerd tijdens de klimaatop in Parijs, ruim een jaar geleden. Doel van het plan is de uitstoot van zes gigaton CO₂ in 2030 te voorkomen. Dat is evenveel als de jaarlijkse uitstoot van de Verenigde Staten. "Heel veel dus", zegt Peppelenbos.

Een belangrijk onderdeel van het plan is het herstel van zes miljoen hectare gedegradeerde grond voor soja-, mais- en katoenteelt en de veehouderij. Een half miljoen hectare is gereserveerd voor natuur. Efficiënt gebruik van land plus wetshandhaving moeten verdere ontbossing van de savanne en de Amazone verminderen. Het plan voorziet ook in het beschermen van zes miljoen hectare natuurlijk bos, het stoppen van illegale ontbossing en het verbeteren van de omstandigheden van kleinschalige gezinsboeren. "Via de keten alleen hebben we te weinig vat op het gedrag van landgebruikers", zegt Peppelenbos. "We gaan nu samenwerken met Soja Plus en de andere partijen in Mato Grosso: heel concreet boeren helpen het bos te versterken of te herstellen. We gaan een nieuw momentum creëren." ■

Websites

IDH www.idhsustainabletrade.com
Nevedi www.nevedi.nl
FEFAC www.fefac.eu

✚ TEKST HAN VAN DE WIEL

✚ FOTOGRAFIE MISCHA KEIJSER

✚ ART DIRECTION BUREAU BOUDEWIJN BOER + STUDIO 10

✚ UITGEVERIJ ATTICUS BV

✚ WWW.P-PLUS.NL

Profiteer ● van de planeet

DUURZAME ENERGIE LOONT

Samen met ruim 630.000 klanten stimuleren wij van ASN Bank al sinds 1960 duurzame vooruitgang. Het mooie is: daar profiteert iedereen van. In de vorm van goed geld én een mooiere wereld. Bij ASN Bank bankier je met respect voor mens, dier en natuur. Onze inzet voor bijvoorbeeld duurzame energie, maar ook voor

een rijkere natuur en betere arbeidsomstandigheden levert een leefbaardere wereld op. Duurzaam bankieren is op termijn in ons aller eigenbelang. En het levert als bonus meteen al een goed gevoel op. Meer weten? Ga naar asnbank.nl voor meer informatie of open direct een betaalrekening.

Zo maakt geld gelukkig | asn bank